

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK 43

5/2009

Svedectvá doby – pietne miesta

Pietne miesta sú súčasťou krajinného priestoru a životného prostredia. Slovo „pieta“ má latinský pôvod, znamená „zbožnú úctu“, ale aj spravodlivosť, cit, súcit, poctivosť, oddanosť, vďačnosť, vernosť, lásku a vlastenectvo. Tieto synonymá vyjadrujú široké spektrum významov pietnych miest. Vzbudzujú úctu, vyjadrujú spomienku a sprítomňujú minulé, prežitie. Sú spojené so životnými cyklami, s človekom, rodinou, priateľmi, ale aj kultúrou, náboženstvom, slobodou a národnou identitou. Uctieваме a vážime si tých, ktorí sa zaslúžili o kontinuitu nášho bytia. S úctou sa spája kvet, rastlina, horiaca sviečka, mramorový obelisk alebo iný výtvarný prvok dotvárajúci prostredie pietnych miest.

Pieta samotná má rôznu podobu. Na jednej strane je sociálna úcta k pamiatke osobností – etalónov národných dejín, na druhej strane jemne diferencovaná pieta v mierke osobných spomienok. Jedna je fyzicky vyjadrená monumentmi slávínov, obeliskov, víťazných oblúkov, druhá jemne rozptýlená v štruktúre cintorínov. Najmenšou, ešte čitateľnou mierkou piety sú dlažobné kocky v nemeckých mestách s menami obetí holokaustu. Možno si ich nevšimnúť, alebo považovať za virtuálne monumenty vyplňajúce mestské priestory. Cintoríny, ktoré mesto postupným vývojom vzalo do svojho urbánneho náručia, začali plniť takmer úlohu parkov. Sú súčasťou zelených pľúc mesta, a zároveň oázami pokoja. Pietne miesta v nás spájajú minulosť s budúcnosťou, samotné hovoria skôr *memento mori*, aj *carpe diem*.

K pietnym miestam patria aj osamelé hroby, zväčša vojakov, v lesoch a kríže či pamätníčky obetiam nehôd popri cestách. Pietnym miestom môže byť aj strom, skala, prameň, jazero, miesto na brehu rieky, často i hora. S prírodnými útvarmi sa spájajú ľudské udalosti, tragédie i úspechy. Harmonicky pôsobia kombinácie strom – kaplnka či božia muka. Vrcholom symbiózy ľudského diela s krajinou sú kalvárie, ktoré vnímame ako významné duchovné miesta, účinkujú ako celok i ako jednotlivé zastavenia.

Predkladaná monotéma iste osloví každého, lebo každého sa dotýka. Novembrové dni sú symbolom aj príležitosťou na návštevu pietnych miest, vnímanie vône chryzantém a vzdanie úcty tým, ktorých sme si vážili a mali radi.

Ján Supuka, Robert Špaček

Obsah

- V. Kapišinská: Konečnosť bytia a jej odraz v architektúre a krajine.... 251
- V. Cílek: Pietní miesta v krajinné síti – komplementarita historické paměti a biodiverzity..... 257
- D. Halajová: Význam vegetačných prvkov v historickom vývoji pohrebných miest v Európe a na Slovensku..... 261
- P. Eliáš: Cintoríny ako antropogénne biotopy 265
- J. Supuka, G. Juhásová: Dreviny na cintorínoch 271
- J. Pohaničová: Cintorín a mesto: Príbeh bratislavských cintorínov.... 277
- E. Kalivodová, P. Vojtaššáková: Refúgiá vtákov na bratislavských cintorínoch 283
- M. Dulla: Dočasná a večnosť. Západohaličské vojenské cintoríny od Dušana Jurkoviča 287
- E. Semanová: Vojenské cintoríny v Prešovskom kraji 291
- S. Jankovičová: Pamätníky Slovenského národného povstania 295
- A. Jakábová, Š. Pachtl: Kvetinová výsadba cintorínov 299
- K. Potoková, Š. Lančarič: Hodnoty židovských cintorínov a projekt ich obnovy na príklade Nitry 302

Tribúna

- J. Bencová: Monument a pieta. Abstraktná kategória, alebo faktická súčasť života a prostredia?..... 305

Esej

- R. Špaček: Tváre mesta – cintoríny... 307
- E. Foltinová: Cintoríny 307

Aktuality

- M. Imrová Ciranová: Mohyla M. R. Štefánika súčasťou Európskeho kultúrneho dedičstva..... 308
- V. Krížik: Spolupráca s vysokými školami v rámci Programu obnovy dediny..... 309
- P. Vitko: Pamätník hurbanovských bojov v novom šate..... 310

Recenzie

- I. Thurzo: Netradičná utópia 311

Contents

V. Kapišinská: Finality of Being and its Reflection in Architecture and Landscape	251
V. Cílek: Religious and Funeral Places in a Landscape Network – Complementarity of Historical Memory and Biodiversity	257
D. Halajová: Significance of Vegetation in Historical Development of Burial Places in Europe and Slovakia	261
P. Eliáš: Cemeteries as Anthropogenic Habitats	265
J. Supuka, G. Juhásová: Woody Plants in Cemeteries	271
J. Pohaničová: The Cemetery and the City: The Story of Bratislava's Cemeteries	277
E. Kalivodová, P. Vojtaššáková: Bird Refuges in the Bratislava's Cemeteries	283
M. Dulla: Temporariness and Eternity. West-Halič Soldiers Cemeteries from Dušan Jurkovič	287
E. Semanová: Soldiers Cemeteries in the District of Prešov	291
S. Jankovičová: Monuments of Slovak National Uprising	295
A. Jakábová, Š. Pachtl: Floral Arrangement of Cemeteries	299
K. Potoková, Š. Lančarič: Values of Jewish Cemeteries and Project of their Revitalisation on the Example of Nitra	302
Tribune	
J. Bencová: Monument and Piety. Abstract Category, or Factual Component of Life and Environment?	305
Essay	
R. Špaček: Faces of the City – Cemeteries	307
E. Foltinová: Cemeteries	307
News	
M. Imrová Círanová: M. R. Štefánik Tumulus as a Part of European Cultural Heritage	308
V. Krížik: Collaboration with Universities within the Programme of Village Restoration	309
P. Vitko: Monument of Hurban's Fights in a New Dress	310
Reviews	
I. Thurzo: Nontraditional Utopy	311

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME 43

5/2009

Evidences of Times – Places of Piety

Places of piety are the compartments of landscape and human environment. The term “piety” is of Latin origin, it means “pious reverence” as well as justice, emotion, pity, honesty, loyalty, gratitude, faithfulness, love and patriotism. These synonyms express a wide spectrum of significance of places of piety. They evoke thoughtfulness, express memory and conjure the past up. They are connected with life cycles, man, family as well as culture, religion, freedom and national identity. We regard and honour those who had merit in continuity of our being. Flower, plant, burning candle, marble obelisk or another artistic element in places of piety are connected with thoughtfulness.

Piety has different shapes. On one hand it is the social regard for memory of authorities – giants of national history, on the other hand the gently differentiated piety reflected in personal memories. It is either physically expressed by monuments, obelisks, victorious arches, either gently dispersed in the structure of cemeteries. The smallest, even readable measure of piety are the pavement cubes with the names of holocaust victims in German towns. It is possible not to pay attention to them or consider them as virtual monuments for filling up the town spaces. Cemeteries which have been taken gradually in the urban arm of towns started to carry out the role of parks. They are the compartments of green lungs of towns and the oases of peace. Places of piety join the past and future in us, they say rather *memento mori*, and *carpe diem*, too.

Places of piety are also single graves, mainly of soldiers in forests or crosses and memorials to the traffic victims. A tree, rock, spring, lake, sites on riverbanks, frequently mountain can be also a place of piety. Natural formations are connected with human events, tragedies and success. The combination of tree – chapel or God pain are in harmony. The top of symbiosis of human work with landscape are Calvaries, we accept them as significant spiritual sites, they act as a complex and single stations, too.

The presented monotheme speaks to everybody because it affects everybody. The November days are the symbol as well as occasion to visit the places of piety, perceive the odour of chrysanthemums and show respect for those who we honoured and loved.

Ján Supuka, Robert Špaček